

е само едно: когато чува присъдата си, героят на стихотворението, назован с обобщителното име „човек“, е потресен и се държи така, сякаш до този миг самият той не е знаел и не е съзнавал, че всъщност е бил неканен и излишен. Ако е така, то той е без вина виновен. Умишлено престъпление няма, но престъпник с прочетена присъда има.

Присъда има, но наказанието, предвидено от нея, остава неназовано. Смъртта, пред която човекът в стихотворението „Дохожда час“ е изправен, не му е наложена от съда, извършен над него. Той не е осъден на смърт, но дочаква в ужас последния си час заради присъдата, която тегне над живота му. И той проклина не смъртта, а живота.

*... проклина той в живота драго-мило,
а пред смъртта бледнее и трепери.*

Но онзи, който изрича проклятие, не е смирен. Страхът е победил смирението.

Човекът във Вапцаровото „Дохождат дни“ също е под ударите на незрима и непобедима сила, но в отговор на това у него няма нито смирение, нито страх, а само ярост и това придава на безсилието му нещо отчаяно героично. И тук си спомняме, че страхът е значещо отсъстващ мотив в лириката на Вапцаров изобщо. Думата „страх“ се среща само в две стихотворения – „Двубой“ и „Песен за човека“, но и в двете тя не се отнася до лирическият герой. У Вапцаров просто не се говори за страха, а в „Песен за човека“ дори направо е казано, че „страхът е без полза“.

Но да се върнем на „Дохожда час“. Направените по-горе наблюдения откритоха в него старата тема за праведника и грешника и за това колко различно всеки от тях двамата очаква смъртта: праведникът – смирено и спокойно, грешникът – с угризения и страх. А за това по колко други начини, различни от току-що посочения, може и е могло да бъде схващано стихотворението, говорят следните примери.

Ето първия. Отзивът на д-р Кръстев за Яворовите „Стихотворения“ от 1901 г., публикуван в кн. 9 на сп. „Мисъл“ от 1902 г., започва и завършва с цитирането на „Дохожда час“. Отделни мотиви от стихотворението са вплетени и в собственото слово на критика, когато той окачествява появата на стихосбирката като свидетелство, че за поета е „дошъл часът да събере на едно“ всичките си творения и че той е почувствал необходимост „да се озърне да види **изминатия път**“⁴. От контекста, в който статията на д-р Кръстев въвлича „Дохожда час“, може да се направи изводът, че авторът свързва поставената в стихотворението тема за личната равностметка с един съвсем